

מטעמי תורת חיים

פרשת במדבר – הברכה שורה בדבר הסמוי מן העין

הקב"ה ציוה למנות את עם ישראל שנאמר "שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבתם במספר שמות כל זכר לגלגלתם: מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא בן ישראל תפקדו אתם לצבאתם אתה ואהרן" (במדבר א, ב-ג). מניית עם ישראל היתה באמצעות שקלים (רש"י במדבר א, ב ד"ה לגלגלתם), לכן נאמר "תפקדו אתם" ולא "תספרו אתם", לפי שיפקידה פירושו להשגיח עליהם ולדע כמה הם על ידי חצאי שקלים, ואילו 'ספירה' פרושה ספירת האנשים עצמם (רבינו בחי' במדבר א, ג ד"ה תפקדו אתם). וסיבת הציווי לקחת חצאי שקלים היה על מנת ללמד ששם יהיה צורך לספור את ישראל אזי שיימנו אותם על ידי מתן 'כופר נפש' (נפ"י 'מאורי אורי' לר' מאיר ביקיאות פרשת במדבר ד"ה אבל עדין יש לפקפק).

ויש להבין, מדוע צריכים להשתמש ב'כופר נפש' של חצאי שקלים כאשר סופרים את עם ישראל, ולא יכולים לספור את האנשים עצמם?

הסטרא אחרא שולט בדברים הגלויים והנראים לעין

כל דבר שהוא גלוי ונראה לעין, רוח 'הקליפה' שולט בו (נכתם פו' לר' שמעון לבאי על הקדמת הוזהר דף ה ע"א ד"ה והסוד בזה כי הגלוי והנראה). לכן ה' ציוה את נח להיות נסתר בתיבה מעין כל, וכך לא תפעל עליו מדת הדין. ואם נח היה אז מגולה, הוא היה קלה עם שאר כל חי. לכן נאמר "ויזכר אלקים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתיבה ויעבר אלקים רוח על הארץ וישכחו המים" (בראשית ח, א), ובוודאי שאין שכחה לפניו יתברך, אלא שכן היה נחבא בתיבה ונסתר אז מן העין (נכתם פו' על זוהר פרשת בראשית דף סד ע"ב ד"ה ובגין דנח הוה סתים). וזה מה שציוה ה' את נח "עשה לך תבת עצי גפר קנים תעשה את התיבה וכפרת אתה מביית ומחוץ בכפר" (בראשית ו, יד), "עשה לך" – לך דווקא, כדי שתוכל להינצל מהמשחית ולא יוכל לשלוט עליך (זוהר פרשת נח דף סג ע"א ד"ה תא חזי, 'השטנות הוזהר' ח"א סימן יא דף סה ע"ב) (להרחבה על הצלת נח בתיבה ראה אחד ממאמריו לפרשת נח – 'עונשם של אנשי דור המבול').

מחמת כן כאשר נשלח אברהם אבינו לעקוד את יצחק בנו, ה' לא גילה לו בתחילה את מי לשחוט, ורק אמר לו בדרך רמז "קח נא את בנך" (בראשית כב, ב), ואחר כך פירש עוד יותר "את יחידך" (בראשית כב, ב). אך כאשר לבסוף נאלץ לפרש לגמרי לאברהם אבינו במי מדובר ולומר "אשר אהבת את יצחק" (בראשית כב, ב), מיד הלך השטן אצל שרה אמנו לספר לה על כך וגרם למותה (שפתי כהן על התורה: פרשת לך לך ד"ה ועל דרך הפשט). ולמרות זאת, באותה עת יצא מכך תועלת, לפי שהשטן הסיח את דעתו מיצחק וכך נשארה 'עקידת יצחק' סמויה מעינו וראויה לקבל ברכה (נשמו אברהם: לר' אברהם פאלאני חלק א' במערכת ערך עקידה אות ח בשם 'שפתי כהן על התורה'). וזה אחד הטעמים מדוע כאשר שלח הקב"ה את אברהם אבינו אל ארץ ישראל, הוא לא גילה לו להיכן הוא משלח אותו – על מנת שהדבר ימשיך להיות סמוי מן העין, ולא יקטרג על זה השטן כפי שעשה לשרה בשעת העקידה (שפתי כהן על התורה: פרשת לך לך ד"ה ועל דרך הפשט).

וכן יעקב אבינו התחזה לעשו וקיבל את הברכה בדרך של ערמה, שבה כביכול רימה את יצחק אביו, וזה במטרה להסיח את דעתו של השטן על מנת שיעקב אבינו יקבל את הברכה. וכך אכן היה, שהשטן חשב לעצמו כי לא יתכן שברכה שהתקבלה בערמה תתקיים (שפתי כהן על התורה: פרשת תולדות ד"ה וכתב הרב), והיה הדבר נחשב ל'סמוי מן העין'. וזה בעצמו הטעם שיצחק היה כהה עיניים בשעה שבירך את יעקב שנאמר "ויקהי פי זקן יצחק ותתקחין עיניו מראת" (בראשית כז, א), על מנת להורות שהברכה עברה כי היתה 'סמויה מן העין'. וזאת גם הסיבה שיעקב אבינו היה כבד בעיניו בשעה שבירך את בניו שנאמר "ועיני ישראֵל קבדו בקדו מִקֶּדֶן לא יוכל לראות" (בראשית מח, י) (עברי נחל: לר' דוד שלמה אייבשיץ פרשת תולדות דרוש יז ד"ה וידוע כי. וראה 'ספורנו' בראשית מח, י שהכוונה כי לא היה יכול לראות היטב). וגם את אוהל מועד ה' ציוה לעשות כאשר הוא מכוסה ומחופה בכמה כיסויים, בשביל שדיבורו עם ישראל יהיה בצניעות וחשאיות רבה מחמת כן (ניירות דבשי' לר' יהונתן אייבשיץ חלק א' דרוש ט' ד"ה וכן הדבר) (להרחבה בענין הברכות שלקח יעקב מיצחק אבינו ראה אחד ממאמריו לפרשת תולדות – 'ילקיות הברכות מיצחק אבינו').

וכן כאשר עלה משה רבינו לקבל את התורה, הקב"ה כיסה אותו והגן עליו מפני המלאכים שקינאו בו כשראו אותו עולה למעלה וניסו לשרוף אותו בשלהבת פיהם, שנאמר "וְאֵשִׁים דָּבְרֵי בְּפִי וּבְצִל יָדֵי פִסִּיתִיךָ" (ישעיה נא, טו) ועל ידי שהיה משה רבינו 'נסתר מהעין' הוא התעלה (הקדמת הוזהר' דף ה ע"א ד"ה אמר רבי אלעזר). ואחר כך כאשר משה רבינו הוריד את הלוחות הראשונים, הם נשתברו. ועלה להם כך משום שהם ניתנו לעם ישראל בפומבי ובגלוי, ו'החיצונים' פגעו בהם והטילו בהם עין הרע (מדרש תנחומא: פרשת כי תשא אות לא). וכן כאשר שמואל הנביא משח את שאול למלך הוא עשה זאת בסתר (ראה שמואל א' פרק ט, כה-פרק י, א), על מנת שיהיה סמוי מן העין, ויצליח. וזה היות ששאלו היה משבט בנימין ולא משבט יהודה שהוא שבט המלוכה, וגם מלכותו עתידה היתה להינטל ממנו לבעליה (נכלי יקרי' על הנביא לר' שמואל לניאדו מחכמי צפת וארם צובא על שמואל א' פרק י' על התיבות הפסוק 'ויקח שמואל ד"ה 'ילעדין' שלהיות) (להרחבה בענין כוחה של העין הרע ראה אחד ממאמריו לפרשת בלק – 'סכנת העין הרע').

ובזה טעה חזקיהו המלך, שכאשר באו אליו שלוחי מלך בבל הוא פתח והראה להם את כל אוצרותיו שנאמר "וישמע עליהם חזקיהו וינאֵם את כל בית כותה את הכסף ואת הזהב ואת הנְשָׁמִים ואת שֶׁמֶן הַטֹּב ואת בית כְּלֵי ואת כל אֲשֶׁר נִמְצָא בְּאוֹצְרוֹתָיו לֹא הָיָה דָּבָר אֲשֶׁר לֹא הָרָאם חֲזִיקָיו בְּבֵיתוֹ וּבְכָל מִמְּשָׁלָתוֹ" (מלכים ב' כ, יא). ובכלל זה גילה להם את 'סתריו של הקב"ה' כלומר שפתח בפניהם את ארון הברית, והראה להם את שני הלוחות שבפנים (ילקוט שמעוני: מלכים ב' סוף רמז רמד), ועל זה קונן ירמיה הנביא ואמר "כֵּל מִכְבְּדִיָּה הָיִלְוָה כִּי רָאוּ עֲרוֹתָהּ" (איכה א, ח). וכיון שהתגלה מה שהיה נסתר, אזי מיד הסתלקה הברכה השורה שם, והיה יכול הסטרא אחרא (זוהר פרשת מקץ דף רב ע"א ד"ה תא חזי) שהוא בעל העין הרע (נכתם פו' על זוהר פרשת מקץ דף רב ע"א ד"ה ובגין כן) לשלוט (זוהר פרשת מקץ דף רב ע"א ד"ה תא חזי).

קוראים יקרים! בואו לסייע לנו בתרומות להדפסת הכרך השני של ספר "מטעמי תורת חיים"

ניתן ליצור קשר בטלפון 052-7675933. אפשר לתרום באשראי דרך עמדות 'קהילות', וכן להעביר תרומות לחשבון המיועד להוצאת הספרים:

בנק הדואר מספר 09 | סניף 001 | מספר חשבון 30608503 | שם החשבון חיים לנגר

ואכן מחמת מה שהראה חזקיהו המלך עליו השלום לעבדי מלך בבל, הגיע הרבה הפסד והיזק לישראל (נכתם פו' לר' שמעון לבאי מחבר הפיוט 'בר יוחאי' על זוהר הקדמת זוהר דף ה ע"א ד"ה וסבת הקנאה) ולחזקיהו המלך בעצמו. רעה זו לא היתה בימיו של חזקיהו כי הוא התפלל על זה, ורק היתה אחריו בימי בניו (נכתם פו' על זוהר פרשת מקץ דף רב ע"א ד"ה ותבין גם כן). **לכן בנו מנשה יצא לתרבות רעה** (נעפ"י ילקוט שמעוני מלכים ב' סוף רמז רמד), **וכן שאר בניו נהיו סריסים בבית המלך יחד עם כל אוצרותיו שנלכחו לבבל**, וכפי שניבא לו הנביא "הנה ימים באים ונשא כל אִשָּׁר בְּבִיתָךְ וְאִשָּׁר אֶצְרֹךְ אֲבִיתָךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה בְּבִלָּה לֹא יִתֵּר דָּבָר אֶמֶר יְהוָה: ה' וּמִבְּנֵיךְ אֲשֹׁר יִצְאוּ מִמֶּךָ אֲשֹׁר תּוֹלִיד יִקְחוּ וְהָיוּ סְרִיסִים בְּהִיכַל מֶלֶךְ בְּבִלָּה" (מלכים ב' כ, יז-יח) (זוהר פרשת מקץ דף רב ע"א ד"ה מנלן ד"ה תא חזי).

הברכה שורה בדבר שהוא סמוי ונסתר מן העין

כל דבר שהוא סמוי מן העין מתברך (נכתם פו' לר' שמעון לבאי על זוהר הקדמת זוהר דף ה ע"א ד"ה וסבת הקנאה) **לפי שהוא מחלקו הנסתר של ה' יתברך הנחשב בחביון עוזו**. ובחר ה' בישראל וחפץ שיהיו כמוהו נחבאים מן העין כדי שלא תשלוט בהם 'העין הנגלית', שהיא 'רוח הקליפה' הנגלית בעולם ושולטת בו (נכתם פו' על זוהר הקדמת זוהר דף ה ע"א ד"ה והסוד בזה כי הגלוי והנראה). **וזה אחד הטעמים לכך שמכסים את הפת במפה לפני הסעודה, בשביל שתשרה שם הברכה, כפי שנאמר "וְצוּ יְהוָה אֶתְּךָ אֶת הַבִּרְכָּה בְּאֶסְמִיךָ"** (דברים כח, ח) כלומר בדבר הסמוי מן העין (ראה גמ' בבא מציעא דף מב ע"א) (מאה שערים: המיוחס לרקנאטי שער שלש עשרה ד"ה ועל דרך האמת). ורמז לכך כי התיבה **"בְּאֶסְמִיךָ"** עם הכולל עולה בגמטריא **'זהו סמוי'** (יבעל הטורים: דברים כח, ח). וזה גם נרמז בפסוק **"וַיְהִי־קִטְיָ לְכֶם בִּרְכָּה עַד בְּלִי דִי"** (מלאכי ג, ט), שאחרי שדבר הורק אל כלי אזי חלה הברכה באותו דבר, כי אינו נראה ואין מי שיאמר עליו **"די"** (יומחר אברהם: לר' אברהם פאלאגני מערכת ב אות תעג ערך ברכה).

כאשר נח אסף אוכל לבהמות לחיות לעופות ולבני משפחתו, **ה' ציוה אותו לאסוף בצנעה באופן שיהיה סמוי מן העין, על מנת שתחול על זה הברכה**. כי לא היה אפשר שיביא אוכל בכמות גדולה כל כך שתספיק על מנת להאכיל במשך שנים עשר חודשים את כל החיות והבהמות, **ועוד שביניהם היו פילים וראמים שכל האוכל בתיבה לא היה מספיק להם אפילו ליום אחד**. אך כיון שנח הביא לתיבה אוכל באופן שהיה נסתר מעין כל, אז אפילו מאכל מועט הספיק לו ולחם. וזה מה שאמר ה' לנח **"וְאֵתָה קַח לָךְ מִכָּל מַאֲכָל אֲשֶׁר יֵצֵא לְאִסְפָּתְךָ אֵלֶיךָ וְהָיָה לָךְ וּלְהֶם לְאֹכֶלָה"** (בראשית ו, כא), נאמר **"וְאֵתָה קַח לָךְ מִכָּל מַאֲכָל"** וגם נאמר **"וְהָיָה לָךְ וּלְהֶם לְאֹכֶלָה"** אף שפשוט כי לקח את האוכל לשם אכילה, **אלא ה' אמר לו כן בכדי ללמדו שייקח בהצנע ועל ידי כן תחול עליו הברכה** (נשפתי כחן על התורה: פרשת נח ד"ה ומכל חז).

יוסף מלך בארץ מצרים וידע כי הברכה לא שורה בדבר הגלוי, לכן הוא אסף שני סוגים של אוצרות תבואה. **סוג אוצרות אחד היה נמצא בכל עיר ועיר, ועליהם מינה פקידים בכל הארץ ומסר להם את התבואה ב'מידה' וב'מניין', ולכן הברכה לא שלטה באוצרות אלו**. והיה אוצר נוסף אחר, שעליו היה שולט רק יוסף הצדיק והוא היה בלי מספר ומידה, **ובו הברכה היתה שורה עד שהספיקה התבואה הזאת לכל מצרים ולכל הארצות שבאו אליה**. וזה מה שנאמר **"וַיְהִרְעֶב הָאָרֶץ עַל כָּל פְּנֵי הָאָרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת כָּל אֲשֶׁר בָּהֶם וַיִּשְׁבֹּר לְמִצְרַיִם וַיִּחְזֹק הָרָעַב הָאָרֶץ מִצְרַיִם: וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיִם לְשִׁבֹר אֶל יוֹסֵף כִּי חֹזֶק הָרָעַב בְּכָל הָאָרֶץ"** (בראשית מט טז-יז), **"וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת כָּל אֲשֶׁר בָּהֶם"** – שפתח להם את כל האוצרות בערים ההם, **"וַיִּשְׁבֹּר לְמִצְרַיִם"** – נתן להם מהתבואה שאסף שם. אך זה שלא הספיק להם שנאמר **"וַיִּחְזֹק הָרָעַב"** לכן הוא פתח את אוצר התבואה עליה הוא לבדו היה אחראי אשר לא היה **מִדּוּד וְלֹא הָיָה גָלוּי, ובו היתה הברכה שורה**. ועל כך נאמר **"וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיִם לְשִׁבֹר אֶל יוֹסֵף"** – כלומר שוב באו לקחת תבואה, אך הפעם הלכו לאוצר שהיה בידיו של יוסף הצדיק וזה הספיק לכולם לשׁוֹבֵעַ (נפתרת יחונתן על התורה לר' יחונתן אייבשיץ פרשת מקץ ד"ה והרעב היה).

וכן כאשר הכהן הגדול היה מתייחד עם קונו פעם אחת בשנה ביום הכיפורים, **הוא היה עושה זאת בחשאי ולפני ולפנים בקודש הקדושים, בזמן שהיה אסור לאף אדם להיות שם שנאמר "וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֵהָל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ עַד יֵצְאוּ וְכָפַר בְּעֵדוֹ וַיִּבְעַד בֵּיתוֹ וַיִּבְעַד כָּל קֹהֶל יִשְׂרָאֵל"** (ויקרא טז, יז) (נשפתי כחן על התורה: לר' מרדכי הכהן מצפת פרשת אחרי מות ד"ה עז במדרש). **ובפרט שהקטרת הקטורת אז על ידי הכהן הגדול היתה חייבת להיות בחשאי ובה לפני ולפנים בקודש הקדושים, משום שכוחה של הקטורת הוא לבטל את 'הסטרא אחרא'** (ייערות דבש: לר' יחונתן אייבשיץ חלק א' דרוש ט ד"ה ולכן במדרש). ואז על ידי הנחת הקטורת בחשאי בין בדי הארון לא היו עליה מקטרגים, ו'הברכה' שרתה בדבר הסמוי מן העין (נמצודת דוד: על טעמי המצוות להרדב"ז מצוה שי ד"ה וחנה אעתיק לך) (להרחבה בענין הקטורת ראה אחד ממאמריו לפרשת קרח – 'סוד מעשה הקטורת').

כל דבר שנמדד ונספר נעשה גלוי לעין ומסתלקת ממנו הברכה

כך אמרו רבותינו **"אין הברכה מצויה לא בדבר השקול, ולא בדבר המדוד, ולא בדבר המנוי, אלא בדבר הסמוי מן העין"** (גמ' תענית דף ח ע"ב, גמ' בבא מציעא דף מב ע"א), כי על ידי שהאדם מונה ומגביל בתוך גדר של מספר מסוים, **אזי הוא מונוע את הדבר מלהיות 'כלי' שיחזיק את הברכה שהרי כבר קָדַר בגבול שלא להוסיף עליו, ואילו הברכה היא דבר שמרבה למעלה מהגדר והגבול שמציבים לה**. וכשאינן לברכה 'כלי' להיות בו היא **מסתלקת משם** (יאהר החמה: לר' אברהם אוולאי אקנו של החיד"א על זוהר פרשת במדבר דף קיז ע"ב ד"ה לית ברכתא דלעילא מהרמ"ק). ובפרט שעל ידי שמדדו ושקלו את הדבר הרי הוא כבר עומד לעין כל, ועינו של האדם חלה עליו והוא נפגם ונפסל. ואז גם צד הקדושה לא חל עליו, היות שהוא צריך מקום שלם ולא פגום בכדי לחול עליו (יסדר היום: לר' משה בן מכיר חלק כוונת נטילת ידים ד"ה ועוד רומז).

וכשהברכה חלילה מסתלקת, אזי נמסר הדבר תחת ממשלת 'החיצוניים' שיש להם שלטון על הדברים התחתונים (יאהר החמה: על זוהר פרשת במדבר דף קיז ע"ב ד"ה לית ברכתא דלעילא: מהרמ"ק). **ובפרט שהדבר נמדד ונשקל ועומד לעין כל, הרי שהוא נפגם ונפסל אז על ידי עין האדם, ויכול לשלוט בו צד הטומאה ששורה במקום שהוא פגום** (יסדר היום: לר' משה בן מכיר חלק כוונת נטילת ידים ד"ה ועוד רומז הכתוב). וכך הוא בכל עניני העולם הזה אשר לא באים מצד הקדושה, שאין הברכה שורה עליהם כשהם בחשבון, בעוד שהסטרא אחרא שהוא 'הרע עין' כן שולט עליהם (זוהר פרשת פקודי דף רכז ע"א ד"ה יאכל כל שאר). **וכשהוא שולט שם, אז יש גם רצון מאת ה' שתסתלק משם הברכה, בכדי שלא תגיע ברכה לאותו 'רע עין' שבצד הטומאה** (זוהר פרשת פקודי דף רכז ע"א ד"ה ריבי יצחק שאיל) **והוא יינק ממנה** (יאהר החמה: על זוהר פרשת פקודי דף רכז ע"ב ד"ה יאיר אבא אבא אוליפנא: מהרמ"ק) (להרחבה על השראת הטומאה במקום פגום ראה אחד ממאמריו לפרשת אמור – 'סוד מומי האדם והבהמה').

וגם אם ימצא ברכה במקום בו יהיה חשבון ומספר, הרי שהברכה שם לא תהיה שלימה. כי המספר הוא מקום התכלית וההפסד ואילו ברכת ה' אין לה תכלית ולא הפסד (יאהר החמה: לר' אברהם אוולאי על זוהר פרשת פקודי דף רכז ע"ב ד"ה ישרש ישי' מהרמ"ק). וכך הוא גם בעולמות העליונים, כל דבר שהוא מושפע מכוח ה'אין סוף' ברוך הוא, הרי גם מספרו הוא 'אין סוף', ואז אין העין הרע שהוא הס' נכנס שם. לכן משה רבינו בירך את ישראל **"יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יִסַּף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלְף פְּעָמִים"** (דברים א, יא) כלומר **עד אין מספר**, ואז על ידי כן גם לא תשרה בהם העין הרע כי הם אינם 'במספר'. **אמנם דבר שהוא מנוי יש לס' כוח להיכנס שם ולשרות בו** (יאהר החמה: על זוהר פרשת פקודי דף רכז ע"ב ד"ה יתיב משכנא דא קיימא: מהמהר"ח), **ויש גם לַשְׁדִּים שליטה לקחת משם** (יודרי שלמה: לר' שלמה שלם דרוש לפרשת ראה דף צו ע"ב טור א ד"ה אמנם אשר אגל).

ועוד טעם לסילוק הברכה בדבר המדוד, לפי שאין הקב"ה עושה נס מפורסם אלא לצורך רב, משום שהוא אינו משנה את הטבע שטבע בעולמו כפי שתיקן בשעת בריאת העולם. לכן לפני שהאדם שוקל ומוודע ומונה את הדבר עדיין זה נמצא ברשות 'אדון הכל' שעליו נאמר "לעשה נפלאות גדולות לבדו" (תהלים קלו, ד) כי יש בכוחו לשלוח ברכה במאה סאים שיעלו ויהיו מאתים סאים, וזה יהיה עדיין בגדר 'נס נסתר' שנעשה מחמת מדת חסדו של ה' יתברך להטיב תמיד עם כל אדם אף שאינו ראוי. אבל כשהאדם כבר יודע את מניין הדבר על ידי ששקל מדד ומנה, אזי הדבר עבר לרשותו של האדם וקשה לעשות לו 'נס מפורסם' לעין כל עד כדי שיימצא כפול ממה שהוא הניח – שאין כל אדם זוכה אז שתשרה בו הברכה (לענין העדה' לר' אליהו הכהן מחבר שבט מוסרי' פרשת תבוא ד"ה מסכת תענית).

לכן כאשר מוצאים "חלל" כלומר אדם מת באדמה, יש מצוה למדוד אל הערים הקרובות שנאמר "כי ימצא חלל בָּאֲדָמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה אֶלְקִידָה נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ נָפֶל בְּשֹׂדֶה לֹא נוֹדַע מִי הָקָהוּ: וַיָּצִאוּ וַיִּקְנִידוּ וַיִּשְׁפְּטִידוּ וַיַּמְדִּדוּ אֶל הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבָתָהּ הַחֲלָל: וְהָיָה הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל הַחֲלָל וְלִקְחוּ וַיִּקְנִי הָעִיר הַהִוא עֲגֻלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא עֶבֶד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא מִשְׁכָּה בָּעָל: וְהוֹרְדוּ וַיִּקְנִי הָעִיר הַהִוא אֶת הָעֲגֻלָּה אֶל נָחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע וְיִזְרְפוּ שָׁם אֶת הָעֲגֻלָּה בְּנָחַל" (דברים כא, א-ד). ואף אם כבר יודעים בבירור איזו עיר היא הקרובה אל החלל, עדיין יש מצוה להתעסק במדידה ולמדוד עד לאותה העיר, וזה על מנת לרמוז שכשם שהברכה לא שורה על דבר המדוד, כך גם לא היתה ברכה בעיר הזאת (למדידת דוד' על טעמי המצוות להרד"ב מצוה תפג ד"ה 'פרטי המצוה אע"פ שנודע'), ובעקבות כן קרה המקרה בקרבתה.

אין סילוק ברכה על מניית ומדידת דברים שבקדושה

בכל מקום בו הקדושה שורה, אפילו אם הוא יעמוד בחשבון וספירה – אין הברכה נמנעת משם (וזהר פרשת פיקודי דף רכה ע"ב ד"ה אמר רבי אבא). שבמדידה וחשבון של קדושה תמיד נוספות ברכות (וזהר פרשת פיקודי דף רכה ע"א ד"ה ומדידת). וכפי שאמרו בני קורח על ירושלים "סבו ציון וְהִקְיֹפֶה סָפְרוּ מִגְדְּלֶיהָ" (תהלים מח, יג) כלומר תראו את תפארתה של ירושלים ותספרו את מגדליה כי רבים המה (למצודת דוד' תהלים מח, יג. ראה מלבי"ם תהלים מח, יג), סובבו אותה מבחוץ ותקיפו אותה מבפנים לידע את מדתה בלי שום פחד (שער החצר' לר' דוד בן שמעון אות קסח), היות ש"ציון" היא 'דָּבָר קדושה', ולא מזיקה המדידה בדבר של קדושה אלא אדרבא הברכה שורה בו (לילקוט דוד' לר' דוד פוזנר פרשת פיקודי ד"ה 'בדבר של קדושה' בשם יד יוסף). ואחר כך גם יוכלו לספר זאת לדורות הבאים, בלי פחד פן ישלוט המקטרג בקודש, כפי שנאמר בסוף "למען תספרו לדור אחרון" (תהלים מח, יד) (שער החצר' אות קסח). ו"ציון" עומדת בקדושתה אף שכבר חרבה שנאמר "כי זה אֶלְקִים אֶלְקֵינוּ עוֹלָם וְעַד הוּא יְהִיגֵנוּ עַל מוֹת" (תהלים מח, טו) כי מעולם לא זזה השכינה מכותל המערבי (ראה 'מדרש תנחומא' שמות ב, ב) (לילקוט דוד' פרשת פיקודי ד"ה 'בדבר של קדושה' בשם יד יוסף).

וכך היה גם המשכן שהוא קודש ובא מצד הקודש (וזהר פרשת פיקודי דף רכה ע"א ד"ה רבי יצחק שאיל, 'צורר המור' פרשת כי תשא) וכל כליו ומניינו קודש (צורר המור' פרשת כי תשא ד"ה כי תשא), לכן לא היה יכולת וכוח לסטרא אחרא לחול בהם מפני מורא המקדש, והיה בורח מהם כבורח מפני האש הגדולה (שער החצר' לר' דוד בן שמעון אות קסח ד"ה ידיעות שהטעם). לכן כל עבודת ובניית המשכן היתה במניין ומידה בלי חשש, כפי שנאמר "אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הָעֵדֻת אֲשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ הַלָּוִים בְּיַד אֵיתָמָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן" (שמות לח, כא), "אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן" כלומר לאלה שבמשכן יש מניין. ולא רק שאין הקפדה למנותם אלא אדרבא מנייתם תביא ברכה, שעל ידי זה יבואו להרבות מעבר לנדרש ותתווסף הברכה לאותו המרבה (נאור החיים הקדושים' שמות לח, כא ד"ה עוד ירצה). ומשה רבינו בעצמו עשה עבור ישראל חשבון מדויק על הוצאות בניית המשכן, על מנת להסיר ממנו את כל החשדות שחלילה עלולים היו לעלות כנגדו בגלל הממון הרב (וזהר פרשת פיקודי דף רכה ע"א ד"ה כי תעביד). ובאותה השעה ה' יתברך כופף את הס"מ והכניעו לפני משה רבינו, עד שהסכים כי כל עבודתו של משה רבינו היתה בנאמנות (וזהר פרשת פיקודי דף רכה ע"ב ד"ה אלה פקודי המשכן).

כך הוא גם במעשר, שהחשבון בו הוא קודש ולכן נמצאת בו הברכה (וזהר פרשת פיקודי דף רכה ע"א ד"ה רבי יצחק שאיל). על כן החשבון הקדוש של 'מעשר בהמה' שבה אדם מקדש כל בהמה עשירית, גורם לשמור מן העין הרע' גם את שאר הבהמות שנמנות עמו (נאור החיים' לר' אברהם אזולאי על זוהר פרשת פיקודי דף רכה ע"א ד"ה רבי יצחק שאיל' מהרמ"ק). וכן הוא ב'מעשר תבואה' שהברכה שורה שם אף בדבר המנוי והמדוד, וכפי שנאמר על יצחק אבינו ו'יִזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִוא וַיִּמְצָא בְּשֹׁנָה הַהִוא מֵאָה שְׁעָרִים" (בראשית כו, יב) ומיד כתוב על כך "וַיִּבְרְכֵהוּ יְהוָה" (בראשית כו, יג) (מזמור לאספה' לר' ששון בן מרדכי שיינדך מחכמי בגדד ביום ראשון חלק מוסר ד"ה אסור למנות). ובזה מובנת הבטחת ה' על "בְּרִכָּה עַד בְּלִי דַי" למי שמביא את המעשר, כפי שנאמר "הַבִּיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצֵר וְיִהְיֶה טָרֶף בְּבֵיתִי וּבְחֲנוּנִי נָא בְּזֹאת אֲמַר יְהוָה" צבאות אם לא אָפִיחַ לָכֶם אֶת אֲרָבוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָרִיקֹתִי לָכֶם בְּרִכָּה עַד בְּלִי דַי" (מלאכי ג, י) (ראה גמי תענית דף ט ע"א).

על אף שעם ישראל קדושים יש סכנת מגיפה אם מונים אותם

ישראל בסוד נשמתם למעלה, הם בלי מספר וחשבון. אמנם אם הם יכנסו במספר וחשבון למטה אזי אפשר שתכנס ביניהם רוח הטומאה, שהיא מביאה מליטה ונגף (נאור החיים' על זוהר פרשת פיקודי דף רכה ע"ב ד"ה 'אייר אבא הא אוליפנא' מהרמ"ק). לכן אף שעם ישראל נקראים "קָדָשׁ" כפי שנאמר "קָדָשׁ יִשְׂרָאֵל לַיהוָה" (ירמיה ב, ג), הרי בשעה שמונים אותם (וזהר פרשת פיקודי דף רכה ע"ב ד"ה אמר רבי אבא וד"ה אמר ליה) שלא לצורך מצוה (נחלת בנימין' לר' יצחק בנימין וואלף מצוה קו ד"ה 'הגם דלפי פשוטי' הוצאה ראשונה בשנת תמ"ב) הם צריכים 'פדיון' שיעמוד במקומם למניין (וזהר פרשת פיקודי דף רכה ע"ב ד"ה אמר רבי אבא וד"ה אמר ליה). שאם לא, אזי (וזהר פרשת במדבר דף קי ע"ב ד"ה מותאנא אמאי, זוהר כי תשא דף קפו ע"ב ד"ה מותאנא אמאי) הסטרא אחרא יכולה להזיק (וזהר פרשת כי תשא דף קפו ע"ב ד"ה מותאנא אמאי) ותפרוץ שם מגיפה (וזהר פרשת במדבר דף קי ע"ב ד"ה מותאנא אמאי) (נראה 'קומץ המנחה' לר' אריה לייב ציטק פרשת במדבר דף ג דרוש א אות ח ד"ה 'ומה שתלה' שהיה 'מוקץ' אחד שגילה לרבותינו כי אין לו רשות לקחת מדבר שהוא מדוד וספור וראה גם חילוק דף קה ע"ב), אז כנגדו הרי שישראל תמיד בתורת 'מניין' לפי שורש נשמותיהם שהוא שש מאות אלף, ובכחינה זו נקראים מנינים ולא שולט בהם אותו המזיק עי"ש).

לכן כאשר מנו את ישראל במדבר הם עשו זאת באמצעות 'מחצית השקל' ולא ספרו את האנשים עצמם. והשקלים היו מהווים אז 'כופר נפש' עבור ישראל (וזהר פרשת במדבר דף קי ע"ב ד"ה תא חזי הא, זוהר כי תשא דף קפו ע"ב ד"ה תא חזי הא) על ידי שהשקלים נכנסו במספר וגבול, ואילו ישראל היו למעלה בלי מספר וחשבון במקום שאין העין הרע שולטת (נאור החיים' על זוהר פרשת פיקודי דף רכה ע"ב ד"ה 'אייר אבא הא אוליפנא' מהרמ"ק) וכך נמנעה מהם המגיפה (וזהר פרשת במדבר דף קי ע"ב ד"ה תא חזי הא) ולא עלה בהם המוות (וזהר פרשת כי תשא דף קפו ע"ב ד"ה תא חזי). וזה כפי שצויה אותם ה' שנאמר "כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כֶּכֶר נֶפֶשׁוֹ לַיהוָה" בפקד אתם ולא יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בִּפְקֹד אֲתֶם: זֶה יִתְּנוּ כָל הָעֶבֶר עַל הַפְּקֻדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקָּדָשׁ עֶשְׂרִים גֶּרָה הַשֶּׁקֶל מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל תִּרְוַמָּה לַיהוָה" (שמות ל, יב-יג) (וזהר פרשת במדבר דף קי ע"ב ד"ה תא חזי הא, זוהר פרשת כי תשא דף קפו ע"ב ד"ה תא חזי הא). וראה 'בני יששכר' לר' צבי אלימלך מדינבט מאמרי חודש אדר מאמר ב דרוש ה ד"ה 'על פי הדברים' וכן במאמר ב דרוש ח אות יח ד"ה 'שם אמר הקדוש ברוך הוא' שכתב כי מחצית השקל אשר מהווה 'כופר נפש', הוא סוד 'פדיון נפש' שנמסר מהמקובלים הקדמונים לעשותו עם ק"ס מטבעות, כמניין 'כסף', וכמניין 'עץ' שבפסוק "כִּי הָאֲדָם עֵץ הַחַיָּה" (דברים יט) ע"ש).

לאחר שאספו את מחצית השקל מכל ישראל, עוד קודם שספרו אותם ברכו את ישראל ואמרו "יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יִסַּף עֲלֵיכֶם כֶּכֶם אֶלְפֵי פְעָמִים וַיִּבְרַךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דָּבָר לָכֶם" (דברים א, יא) (וזהר פרשת במדבר דף קי ע"ב ד"ה תא חזי הא, זוהר פרשת כי תשא דף קפו ע"ב ד"ה תא חזי הא). ואז מנו את השקלים בכדי לדעת את מספרם של

